

Miha Mazzini

**Let v Rim**

Drama s pesmijo, ver. 1.14

STARI       starec pri osemdesetih, košččen, bolan

MLADI       pod trideset, obvladan, šarmanten, hladen, razumski, urejen, neopazen v svoji skrbni oblečenosti.

*Letališka kapela, precej mračen prostor, skozi katerega prečno preko odra tečejo vrste stolov (v vsaki vrsti le po dva, trije, kot nekakšen prerez), usmerjene proti desni. Stoli so prazni.*

*Na desni, od strani, vidimo ob zid pritrjeno razpelo z Jezusom. Glavo sklanja proti Staremu, ki kleči pod njim in si z dlanmi pokriva obraz – bolj je videti obupan kot zatopljen v molitev.*

*Sredi ozadja, nad sedeži, kraljuje tabla z redom odhodov letal. Mehanska, njene vrste so sestavljene iz mnogih ploščic s črkami in številkami. Ko letalo odleti, se imena mest in odhodnih vrat pomaknejo navzgor z migetanjem in šumenjem ploščic, ženski glas iz oddaljenega zvočnika občasno poziva potnike k vkrcanju. Prostor je miren, četudi vanj neprestano vdira zadušen šum letališča.*

*Stari kleči nepremično.*

*Slišimo odpiranje vrat na levi, prostor se osvetli, dolga senca pade čez vrste in preko Starega.*

*Mladi, v plašču in usnjenih rokavicah, vstopi in zapre vrata za seboj. V levici drži poslovni kovček in otroški nahrbtnik v obliki plišastega medveda. Ne prekriža se, čaka, da se mu oči privadijo na polmrak, ploščice na tabli zamigetajo in na spodnjo pozicijo pride RIM, IZHOD 2, do časa odleta manjka še dobra ura.*

*Mladi zagleda Starega in hitro preveri, če je v prostoru še kdo drug. Za trenutek okleva, mogoče že stopi malce nazaj, nato se premisli in se usede v zadnjo vrsto. Kovček in nahrbtnik odloži na pult pred praznim stolom ob sebi.*

*Molk, tišina, oddaljeni šumi, oba moška sta povsem nepremična. Traja in traja.*

STARI       Zgodilo se je leta 1940. Bral sem Sveto pismo in nenadoma sem zaslišal Božji glas.

*Izrečeno je nekako spotoma, brez posebnih poudarkov.*

*Mladi, ki je strmel nekam skozi Jezusa, rahlo skloni glavo proti Staremu, vidimo, da se je osredotočil nanj, vendar obraz ostaja brezizrazen.*

*Oba molčita, nepremična. Molk postane že mučen.*

MLADI      Kaj pa je rekel?

STARI      Ne vem. Ni govoril v človeškem jeziku.

*Stari spusti roke z obraza in nekaj časa gleda v Jezusov obraz. Počasi, trudoma vstane in se opoteče do prve klopi. Zviška pade na stol in obsedi, obrnjen proti nam. Mladi ga mirno opazuje z rokami v žepih.*

STARI      Vas motim?

MLADI      Ne.

STARI      Če ste mogoče prišli molit ...

MLADI      Ne.

*Stari se zagleda v roke, porinjene v žep, in pokima.*

STARI      Ne verujete?

MLADI      Ne.

STARI      Če bi radi mir ...

MLADI      Vseeno mi je.

*Potegne roke iz žepa in jih položi na pult pred seboj. Pogleda na uro.*

MLADI      Imam 66 minut. Kar pripovedujte.

STARI      Zvenelo bo neumno ...

*Mladi skomigne.*

MLADI      Po raziskavi nacionalnega inštituta za duševno zdravje se 25 % populacije boji letenja in letal ne uporablja. Tudi precej ostalih se počuti neprijetno. Govorjenje

pomaga veliki večini med njimi, 76 %. Bolj kot alkohol, ki je na drugem mestu. Ampak vi ne letite.

STARI Ne.

*Molk. Stari se očitno odloča ali naj začne pripovedovati ali ne. Pogled se mu ustavi na otroškem nahrbtniku.*

STARI Potujete z družino?

MLADI Ne. Družina leti v Rim. Prinesel sem le nahrbtnik za starejšega sina.

STARI Koliko otrok pa imate?

MLADI Dva.

STARI Oprostite ... a sem preveč vsiljiv?

MLADI Vi sprašujete, jaz pa lahko odgovorim ali ne. Ko ne bom, boste preveč vsiljivi. Lagal ne bom, ker ne maram.

STARI *(Se nasmehne.)* Kako ste odločni! Jaz ... tega nisem nikoli zmogel.

*Molčita.*

STARI Imam sina. Živi na drugem koncu sveta, že leta ga nisem videl. Žene sem imel, tri. Ne naenkrat!

*Pogleda Mladega in očitno se ta šele sekundo kasneje zave, da bi se spodobilo nasmehnuti, zato na kratko priviha ustnice.*

STARI Ampak nobeni nisem povedal tega, kar bom vam. Ali pa ne bom. Še v tem cin-cam!

*Premolk.*

STARI Kakšna groza me je spreletela! In ne popusti, niti zdaj! Groza pred praznoto. Groza pred smrtjo. Saj ne vem, če je bil Bog, ki sem ga slišal, ta Bog, Njegov oče. Mogoče je bil kakšen drug, kako naj vem?

Zrel sem za smrt, vsega je bilo dovolj. In sem se začel tolažiti s tem, s čimer se tolažimo starci, ko hočemo preslepiti smrt. Da je vsako jutro čudež, da smo opravili ... Ponižamo se, se delamo majhne in nevredne, da se smrti ne bi bilo vredno truditi z nami.

Pa ni pomagalo, ker vem. Vem, da mi je Bog dal talent in nisem ga izkoristil!  
Niti enkrat!

*Red poletov zašumi in Rim se pomakne na predzadnje mesto. Mladi pogleda na uro.*

STARI            Vas zadržujem?

MLADI            Ne. Čez 58 minut vstanem in grem.

*Odkimava in se očitno izgubi za nekaj sekund.*

STARI            Oprostite, imate vi kakšen talent?

*Mladi nekaj časa razmišlja.*

MLADI            Ja, seveda.

STARI            Tak, izrazit?

MLADI            Da. Le 2 % populacije ga ima. Kar ne pomeni, da se ga vsi zavedajo in da ga vsi uporabljajo.

STARI            Vi ga?

MLADI            Da.

STARI            Srečnež! Vsak dan?

MLADI            Da.

STARI            Srečnež. Od kdaj se ga pa zavedate?

MLADI            Odkar pomnim. Ne, verjetno to ni pravi odgovor. Ampak zdi se mi pa čisto tako.

STARI            In ste ga začeli takoj uporabljati?

MLADI Da.

STARI Srečnež. Jaz pa dolgo nisem vedel. Dolgo sem cincal. Slišal sem Božji glas in bilo je tako doživetje ... Vse bi dal, da bi se ponovilo. Ker se mi je zdelo, da je šlo prehitro. Nekaj sekund, ampak – to bo zvenelo neumno – zdele so se mi krajše kot vseh drugih nekaj sekund.

MLADI To je normalno. Kadar naše telo sprejema pozitivne impulze, preide v stanje ugodja in mu ni treba biti na preži pred nevarnostjo, zato mu ni treba paziti niti na čas in ga dojema hitreje. Kadar so impulzi neugodni, boleči, čas preživljamo počasneje, da bi ga imeli več in bi lažje našli rešitev iz boleče situacije. Optimisti zato isto leto preživijo bolje, pesimisti pa dlje.

STARI Oprostite, ste vi znanstvenik?

MLADI Ne. Poslovnež.

STARI Čisto druga generacija ste.

MLADI Mislim, da nima zveze z generacijo. Bolj s talentom.

STARI Talent, ja ... No, nisem vedel. Potem sem začel razmišljati, če se mi je Bog oglašil, zakaj je to storil? Sem kaj posebnega? Nisem imel tega občutka. Mi je kaj prinesel? Mi je dal kako posebno lastnost, talent? Česa vsega nisem poskusil! (*Zakoplje glavo v dlani.*) Poskusil sem celo hoditi po vodi!

*Dolg premolk.*

STARI Ne morem vam tega povedati. Ne morem ... Ste že dolgo poročeni?

MLADI Tri leta.

STARI Kako sta se pa spoznala?

MLADI Poiskal sem jo. Po raziskavi centra za preprečevanje bolezni je znano, da se 74 % žensk, ki išče resnejše zveze, vpiše na razne delavnice, tečaje in podobne oblike druženja.

STARI Pa ste se tudi vi?

MLADI Da.

STARI In ste takoj vedeli, da je prava?

MLADI Da. Večina žensk doživi pri petintridesetih hudo biološko krizo, saj je telo pripravljeno za razmnoževanje in reproduktivna možnost se bliža h koncu.

STARI Hočete reči, da ste si želeli otrok?

MLADI Da.

STARI Lepo. In zdaj imate dva?

MLADI Da. Tri leta in leto in pol.

STARI In gredo v Rim?

MLADI Da. Zaradi poslovnih obveznosti se jim bom pridružil čez dva dni.

STARI Starejša je od vas?

MLADI Da, enajst let.

*Stari pokima.*

MLADI Mogoče mislite, da rabim mamo?

STARI No ... priznam ... za trenutek ...

MLADI Ne, imel sem že eno in je bilo čisto dovolj. Rabil sem čisto vsakdanjo in povprečno družino.

STARI Kdaj pa ste začutili to ... potrebo, no, željo?

MLADI Ko je drugo letalo treščilo v WTC, enajstega septembra 2001. To je eden od tistih datumov, za katerega vsak od nas točno ve, kje je bil. Jedel sem kosilo v majhni italijanski restavraciji, televizor je stal v kotu, natakari so stregli vedno počasneje, nazadnje so vsi obstali in gledali.

Po prvem letalu nisem vedel, mogoče bi bila lahko tudi nesreča, ampak drugo ... Jasno mi je bilo, da časi nikoli več ne bodo isti. Hotel sem ženo in otroke.

*Stari trudoma vstane in se presede dve vrsti bližje Mlademu.*

STARI       Lepo, to je res lepo. Ko vsi opravičujejo svojo sebičnost in lenobo s tem, da v tak svet ne bodo rojevali otrok, vi hočete ravno nasprotno. Lepo, me veseli, da sem vas spoznal.

*Mladi prikima.*

STARI       Se mi zdi, da sem se vse življenje preveč osredotočal na svoj talent, da bi res lahko bil s kom. Talent je čudna stvar. Grize nas, trga, se zaletava v nas in rjove, naj ga uporabimo! Saj se lahko delamo, da ne slišimo klicev, hodimo v službo, prelagamo papirje, se igramo z otroki, ljubimo z žensko ... Ampak jaz govorim o neuporabljenem talentu, vaša izkušnja je gotovo drugačna.

MLADI       Je. Če ne bi uporabljal svojega talenta, ne bi bil jaz.

STARI       Kakšen pa je vaš talent?

*Mladi molči.*

STARI       Razumem, zdaj sem bil pa vsiljiv. Oprostite ... Saj vam jaz tudi nisem povedal za svoj dar, to je res.

*Premolk. Črke na redu letenja zašelestijo in Rim zleze višje. Oba jih gledata, dokler se čisto ne umirijo.*

*Stari globoko zavzdihne.*

STARI       Če ne povem vam, ne bom nikomur. Pomislil sem, da bi napisal pismo, to noč imam še čas, in ga poslal sinu. Ampak ... Kaj ti bo pismo od človeka, ki si ga že pozabil, in kakšne neumnosti bi to bile! Naj me ohrani takega kot do sedaj, pozabljenega, ne pa da se me spomni kot bebca, kar bi se mu gotovo zdel. Kako si želim, da bi se vsaj enkrat pogovoril z njim! Vsaj enkrat!

Veste, jutri grem na operacijo. Pri mladih je rutinska ... Večkrat pridem sem, na dolg sprehod, tak mir je tukaj, vedno prazno. Malo posedim, pa grem nazaj. Danes sem kar hotel moliti za srečen izid, pa mi je takoj postalo jasno, da brez potrebe nadlegujem Boga.



Prave vere nisem nikoli zares imel; mogoče edino v kratkem obdobju po Njegovem glasu, potem pa spet ne. V taborišču ... tam sem jo čisto zgubil. Poskus moje molitve prejle je bil ... ne vem ... Podoben trenutek kot tisti, ki ga verjetno vi še ne poznate, upam vsaj, ko se spomnite, da se morate s kom pogovoriti, pa se nenadoma zaveste, da je že dolgo mrtev. Da ste se v glavi družili s spomini.

*Stari premolkne.*

STARI Ne bom preživel operacije ... zato sem vas ogovoril. Veste, sicer ne morem vedeti ... a mojega talenta verjetno nima nihče drug na svetu.

MLADI In nikoli ga niste uporabili?

STARI Ne zares. Včasih sem le sam pri sebi preverjal, če sem še obdarjen. Ampak, vedno sem se ob tem slabo počutil. Kot bi grešil; kot bi bil pisatelj, ki takoj zažge vse tisto, kar napiše, ali pa igralec, ki igra samo pred ogledalom. In kako težko se je upirati! Talent je droga.

MLADI Vsak izrazit talent je psihična bolezen, okvara možganov. Kreativnost je posebna oblika shizofrenije.

STARI Tega pa nisem vedel? Res?

MLADI Da. Vsak resnično ustvarjalen človek ima v sorodstvu shizofrenika. Gre za slabo izolacijo med sinapsami. Elektroni nepredvidoma preskočijo. Tako nastajajo ideje. Shizofreniki, ki so zares slabo izolirani, pa slišijo lastne misli, kar se je skoraj gotovo zgodilo tudi vam.

STARI Trdite, da sem shizofrenik?

MLADI Ni nujno. Možno je, da je šlo le za enkratni padec izolacijskih kemikalij; če bi šlo za trajno stanje, bi Bogu neprestano prisluškovali.

STARI Ste zdravnik? Psihiater?

MLADI Ne, poslovnež.

STARI Kakšne vrste pa?

MLADI      Investitor.

STARI      V kaj?

MLADI      V ideje.

STARI      Politik?

MLADI      Ha!

*Premolk. Stari kima sam zase.*

STARI      Ja, saj sem jaz tudi to pomislil. Najprej. Ne tako učeno – rekel sem si, zmešalo se ti je. A mislite, da lahko nor ve, da je nor?

MLADI      Seveda. Če govoriva o shizofrenikih, je tudi tu pomemben intelekt: pametnemu lahko psihiater razloži, kaj se dogaja z njegovo izolacijo, in se bo pričel boriti z glasovi, ki jih sliši.

STARI      Mislite, da vsakič, ko sem poskusil, da so mi vsakič ... padle tiste kemikalije?

MLADI      Je vaš talent v zvezi s sluhom?

STARI      Da.

*Letalski red vzvalovi, Rim se pomakne višje.*

STARI      Koliko časa še imava?

MLADI      48 minut.

STARI      ... Rojen sem bil leta 25, ja zdaj je že treba reči 1925. Vas v kotlini, okoli in okoli hribi. Tujec je bil redkost ... Brali smo, da se je začela druga svetovna vojna, nato so vkorakali Italijani in nas okupirali. Kako so nas le našli?

... Prej pa ... Starši, veliko bratov in sestra, vsi so že mrtvi. Z nikomer si nisem bil blizu. To so bili časi, še preden so izumili otroštvo. Takrat smo bili revni in smo takoj delali. Vsi naši odnosi so potem temeljili na garanju.

*Pogleda Mladega, očitno pričakuje kak znanstveni komentar, vendar Mladi molči.*

STARI Vedel sem, da hočem od tam. Da nočem okopavati in riti po tisti zemlji. Da hočem ven, čez hribe. V šoli sem se učil zagrizeno. Sveto pismo sem prebiral samo zato, ker je bila to doma edina knjiga. Upal sem, da bo župnik napisal priporočilno pismo in me bodo sprejeli v mestno šolo, da bom šel zdoma, živel v internatu s podporo za revne otroke, vendar ni! Mogoče je videl skozme! Mojo nevero v srcu, priliznjenost do njega ... moral sem se pretvarjati! A razumete?

MLADI Seveda.

STARI Šel sem domov, delal sem na polju, okoli hiše, v hiši, delal, delal, delal. Potem sem nekega dne vzel v roke Sveto pismo, po dolgem času, in si rekel: odprl ga bom nekje, na slepo, in prebral stavek. Mogoče bom tako vedel, kaj moram storiti.

Odprl sem in tedaj sem zaslišal Njegov glas. Knjiga mi je padla iz rok. Ko sem prišel k sebi, sem jo pobral in poljubil, hotel videti, kaj piše, vendar so mi solze tekle tako nagosto, da sem bil skoraj slep. Vedel sem, da je bil Bog, četudi nisem vedel, kaj je govoril.

Počutil sem se, kot bi dobil nalogo. A kakšno?

Čez dve leti so vkorakali Italijani in me najprej poslali na prisilno delo, potem pa še v taborišče.

A hodite kaj v kino?

MLADI Odkar sem poročen, da, ona je ljubiteljica filmov.

STARI Zadnji film, ki sem ga videl, je bil nek italijanski. Komedija, so rekli, vsi so ga hvalili. Grem gledat in tam Nemci pobirajo uboge Italijane in jih transportirajo v taborišča! Ne vem, če razumete.

MLADI Da. Po McKormick-Kinsleyjevi raziskavi kazanje čustev med ljudmi obe strani dojemata kot obveznost; kazanje čustev v kinu je varno in neobvezujoče.

STARI Nisem govoril o tem ...

MLADI Vem. Govorili ste o tem, da je vašo izkušnjo preglasila medijska laž.

STARI Da!

MLADI Znano je, da je 99 % medijskih novic poenostavljenih, od tega 45 % netočnih, kar 16 % pa povsem lažnih. V to statistiko niso všteta prikrita oglaševalna sporočila. Kar le pomeni, da Italijani vlagajo več denarja v pozitivni marketing druge svetovne vojne kot Nemci.

STARI Ampak zgodovina ...

*Plane pokonci. Očitno je pozabil na bolečine.*

MLADI *(Ga prekine.)* Zgodovina je medijska podpanoga.

STARI Ampak resnica ...

MLADI *(Ga prekine.)* Resnica je funkcija vloženega kapitala in trajanja ponavljanja marketinga.

STARI Kje je tu pravica?

MLADI Pravica je čustvena kategorija.

*Stari se sesede še dve vrsti bližje Mlademu.*

STARI Kako prav imate! Spet vaša odločnost, jasnost! Mar sploh kdaj dvomite?

MLADI Pogosto razmišljam, tehtam možnosti, nato se odločim za tisto, ki bo verjetneje uspešna. Ne vem, kje bi tu bil prostor za dvom.

STARI Pri meni je bil vedno le dvom, nikoli tehtanje odločitev. Kako je, če vam je svet tako povsem jasen? Je to del vašega talenta?

MLADI Da.

*Premor.*

STARI Kako je to mogoče, sem razmišljal kasneje ... Kako lahko nekdo izpolnjuje ukaze in ničesar ne čuti? Kako so lahko izključili svojo človečnost, nato šli domov in se spet učlovečili? A je človek lahko človek le do izbranih ljudi?

MLADI Človečnost je statistično povprečje, sredina Gaussove krivulje. Okoliščine jo premikajo po osi.

STARI V nemškem taborišču so nato zdravniki ... ubijali z injekcijami karbolne kisline. Si predstavljate?

MLADI V povprečju dve minuti in 22 sekund, preden nastopi smrt.

STARI Kako veste?!

MLADI Zelo dober spomin za številke imam. Bral sem o tem.

*Stari skloni glavo in zmaje.*

STARI Poveljnik taborišča je šel vsak dan na ono stran zidu, objel otroke, predstavljam si hčerke, nacisti so jih tako radi krasili s pentljami v laseh. Žena nekje zraven. Objema jih z istimi rokami, kot je ubijal nas! In nihče nič ne opazi, vse je vsakdanje, normalno.

Pa tiste vasi, ki sem jih videl v daljavi. Še zdaj se sprašujem, kako je mogoče, da niso ničesar slišali, zavohali. Kako je mogoče, da so bili tam in niso vedeli?

MLADI Izključili so videnje vašega trpljenja. Ne zavestno. Poskus Lesterja Luborskyja je pokazal, da to naredijo možgani že na predzavestni ravni. Tvorijo slepe pege oziroma, strokovno, lakune, ki pomagajo ljudem živeti v njihovih lastnih izoliranih milnih mehurčkih, ovojnicah, skozi katere ne pride nič, kar bi podrlo njihovo sliko sveta. Brali ste Sveto pismo – mar ni tam veliko čudežnih spreobrnitev? No, to je to – nekemu človeku počí ovojnica, svet vidi v drugačni luči, kar pomeni le, da si je nadel drugačen ovoj.

*Stari dolgo strmi vanj.*

STARI Kako lahko živite v takem svetu?

MLADI Kakšnem?

STARI Takem, ki ga popolnoma razumete.

MLADI Vaši mučitelji so imeli nalogo. To je vse, kar ljudje rabijo. Nekateri rečejo nalogi smoter, smisel, kakorkoli. Vi imate talent, kot pravite, vendar ne veste, čemu. Torej nimate naloge. Če bi vedeli, kako ga uporabiti, bi dobili nalogo in s tem smisel. Vaši dvomi bi večidel izginili.

*Stari ne more odtrgati pogleda od Mladega.*

STARI Prav imate. Popolnoma prav.

*Tabla poletov zašumi in Rim odpotuje korak višje. Ko se ploščice umirijo, oba počasi odvrneta pogled od table.*

STARI Očitno imajo Nemci bolj jasne naloge od Italijanov.

MLADI Ne, samo drugačne prioritete imajo.

STARI Kako to mislite?

MLADI Če pogledate statistične podatke o najbogatejših industrijskih družinah v Evropi, sta v Nemčiji na prvih dveh mestih priimka Krupp in Thyssen, torej jeklarstvo in jeklarstvo. Povedano drugače: vojska, orožje. Rusi nafta, Kitajci elektronika in tako dalje. V Italiji si pa prvo mesto delita Barilla in Ferrero. *Makaroni* in sladkarije. (hrana in moda)

*Stari se zasmije, vendar ga zaboli v notranjosti in smeh utihne, še ne dobro začet.*

STARI Kako to, da ste izbrali ravno Rim?

MLADI Nisem izbiral jaz.

STARI (Se nasmehne.) Ko si žene nekaj vtepejo v glavo ...

MLADI Moram reči, da sem predlagal jaz.

STARI Ne razumem.

*Mladi molči, nato pogleda na uro.*

STARI Koliko še imava?

MLADI 35 minut.

STARI V taborišču o talentu nisem razmišljal. Niti nisem imel trdnega občutka, da bom preživel. Kar čakal sem. Brez upanja. Ležal sem v bolnici ... Vedel sem, da je to zadnja postaja ... Potem pa ... Nekateri od taboriščnikov so tekli osvoboditeljem

nasproti in jih je sežgalo na ograji. Druge, sem slišal, je kap od sreče. Tretji so umrli zaradi hrane; iztrgali so jo iz rok ameriških vojakov in počil jim je želodec.

Nisem ne spal ne medlel na tisti bolniški postelji, tako čudno oblačno stanje, megleno, ko so se odprla vrata in je vstopil vojak. Cigareta v kotičku ust, dim. Svetloba za njim. Mlad, delno otroški, hkrati pa robot in štirioglat, zdrav, kmečki. Kot da so ga ravno pobrali z njive v Kansasu, ga oblekli in postavili sem. V staro Evropo, v sredo smrti in uničenja. Kot nedolžnost sama, ki je stopila v pekel. Cigareta mu je padla iz ust. Kakšne oči je dobil, ko nas je zagledal! V levici je držal puško, desnica se mu je nagonsko dvignila proti nosu – kako smo morali smrdeti! –, pa se je ustavila v zraku. Dolgo je le gledal. Nakar so mu začele iz oči polzeti solze. Ni zares jokal, le solze so šle čez rob in po tisti zardeli koži. Potem je zapel neko popevčico, ki je bila takrat moderna v Ameriki. Samo nekaj stavkov, zateglo, otožno. Nenadoma se je obrnil in pobegnil ...

*Kradoma pogleda Mladega. Vzdihne.*

STARI        Saj ne vem, če vam lahko povem. Strah me je, da boste tudi za to našli razlago in vam bo samoumevno, kot vse do sedaj. Da mi boste razložili nekaj, s čimer se mučim že vse življenje.

MLADI        Odločite se.

STARI        To je moj problem, odločanje. Trikrat sem bil poročen, vedno z ženskami, ki so odločale v mojem imenu. Najprej s tako, ki mi je ukazovala, potem z drugo, ki mi je le namigovala, kaj moram storiti, v tretje pa spet s tako, ki bi mi ukazovala, vendar se nisva prav pogosto videvala. Kakšna je vaša žena?

MLADI        Ne ukazuje mi.

STARI        To pa ne dvomim.

*Črke na redu letanja zašumijo.*

STARI        Kaj pa, če bi mi vi vseeno povedali, kakšen je vaš talent?

MLADI        Razmišljam o tem.

STARI In kaj vas zadržuje?

MLADI So stvari, ki si jih človek v mojem položaju ne sme privoščiti, in ena od njih je hvalisanje.

STARI A je skrivnost?

MLADI Seveda.

STARI Ja, odločite se.

MLADI Ha. Touché. Mogoče pa res ... samo trenutek ...

*Obrne se in odpre poslovni kovček. Ne vidimo, kaj počne, prav tako tega ne vidi Stari. Očitno pa je nekaj vzel in spustil v desni žep.*

MLADI Res želite slišati?

STARI Da.

MLADI Možnosti sta dve: najprej dolga razlaga in potem na kratko ali pa obratno. Izbral bom drugo.

*Kratek premolk.*

MLADI Psihopat sem.

STARI Oprostite?

MLADI Sedaj pa dolga razlaga.

STARI Hočete reči, da ste morilec?

MLADI Seveda ne. Ste gledali preveč filmov? Nič tako pompoznega. Razlaga, če dovolite?

STARI Prosim.

MLADI Psihopat sem po definiciji besede same. R. L. Swank in W. E. Marchand sta za ameriško vojsko naredila raziskavo in ugotovila, da je 2 % populacije (3–4 %



moških in 1 % žensk) agresivnih psihopatov, torej nima vgrajenega nobenega merila, kaj je prav in kaj narobe, nobenih čustev, in eden med njimi sem jaz.

STARI        Hočete reči, da ne čutite?

MLADI        Čutim, a le občutke, ki me spodbujajo k delovanju: bolečino, lakoto in podobno. Ne pa tistih, ki človeka ovirajo: ljubezen, strah.

STARI        In to vi štejete za talent?

MLADI        Kot njegovo podlago, da. Nekateri med tema 2 % res postanejo morilci, ponavadi najeti in plačani. Drugi vojaki v elitnih enotah. Nekateri se svojega nečustvovanja niti ne zavedo. Spet drugi zaman visijo na raznih terapijah in se trudijo postati »normalni«. Jaz pa sem svojo nagnjenost, če tako rečem, sprejel v celoti in jo pretvoril v vrlino. Kajti sposoben sem čakanja, odloga. Vsak od nas mora zelo zgodaj ugotoviti, s čim bo preživel. In če ne morem postati ljubeč oče in mož, zakaj bi se torej trudil?

STARI        Saj ste poročeni? In otroci ...

MLADI        Da, seveda. A od družine na čustvenem nivoju ne morem imeti ničesar. Kot bi slep in gluha šel v kino. Družino sem rabil zato, ker od svojega talenta zelo dobro živim.

STARI        Ne razumem.

MLADI        Enostavno. Ko je drugo letalo treščilo v tisto stolpnico, mi je postalo jasno, da bodo poslej ugrabitelji letal delali v težjih razmerah. Tako sem dobil idejo: rabim ženo in vsaj enega otroka. Nekaj let živimo skupaj, jaz pa medtem na tržišču iščem najboljšega ponudnika. Ko ga najdem in si zaželi razstrelitve določene letala, mi plača predujem, jaz pa pospremim ženo in otroka na letalo, češ da se jima bom pridružil čez kak dan. Ženska samomorilka, že mogoče. Vendar ženska z otrokom, evrazijska, srednjih let, dobro situirana, srečen zakon, ljubeč mož jo pospremi prav do vhoda in maha za njima? Bo lahko res sumljiva? Bodo res gledali tako podrobno tudi otroške igrače?

*Staremu se glava sunkovito obrne proti nahrbtniku v obliki medveda.*

STARI O, moj Bog!

*Komaj diha.*

STARI Norčujete se iz mene? Norčujete! Prosim vas, norčujete se!

*Mladi odkima. Oba gledata v nahrbtnik.*

STARI O, moj Bog! O, moj Bog!

*Vozni red zašumi. Oba dvigneta pogled. Rim se premesti še nadstropje višje in je sedaj na četrtem mestu.*

STARI Ampak ... saj imate dva otroka!

MLADI Ja, pogajanja so trajala dlje, kot sem si mislil. Težko je bilo vzpostaviti prave povezave.

STARI Rim, zakaj?

MLADI Naročnikova želja.

STARI O, moj Bog! Še 25 minut! O, moj Bog! Kaj ... Kaj ...

*Stari je videti, kot da ga bo zadela kap. Nenadoma res sunkovito seže proti prsnemu žepu, vendar Mladi skoči pokonci, mu prestreže roko, odmakne, ne da bi se oziral na boleče stoke, seže Staremu v suknjič in potegne ven mobilni telefon.*

MLADI Kakšen alarmi sistem za starce? Ne?

*Na hitro ga pretipa.*

*Sede v sosednjo vrsto, pogleda star model mobilnika in potegne ven baterijo, nato jo vtakne nazaj.*

*Spusti telefon v svoj žep in postavi roke na pult pred Starega.*

*Stari se zagleda v njegove orokavičene prste.*

STARI In ona nič ne sluti?

MLADI Ne.

STARI Našli ste jo prav z namenom?

MLADI Da. Tik pred iztekom rodnega obdobja, neopazna, nezanimiva, brez značilnosti. Pretvarjal sem se, da sem filmski navdušenec, in sva začela skupaj hoditi v kino.

STARI In ves čas ste iskali naročnika?

MLADI Ja, seveda. Diskretno.

STARI Mar ona sploh kaj ve o vas?

MLADI Ne. Danes moram izginiti. Ko se poslovim od družine, se vrnem v stanovanje in pospravim za sabo. Itak je vse lažno.

STARI Ime, priimek, vaša življenjska zgodba?

MLADI Da. Dobro ste rekli: zgodba. Kupil sem nekaj priročnikov kreativnega pisanja in sestavil svojo življenjsko zgodbo. Avtorji svetujejo nesrečno otroštvo, zato sem ga dodal, ženske imajo najraje moške, ki so morali veliko trpeti, preden so prišli v njihov objem.

STARI Ona in otroci živijo s človekom, ki ne obstaja, o katerem ne vedo nič?

MLADI Da.

STARI Vas ima rada?

MLADI Zelo. Kot lahko laično ocenim.

STARI In vi ...

MLADI Oprostite, to je izven mojih sposobnosti.

STARI Otroci vas obožujejo?

MLADI Seveda. Preučil sem tudi nekaj knjig o vzgoji.

STARI Vi pa ... pobili jih boste!

Ubili me boste.

MLADI Seveda. Po Kinlovi raziskavi 87 % storilcev odkrijejo zato, ker se prično bahati z uspešno opravljenim dejanjem. Ko me je zamikalo, da vam povem, sem se najprej vprašal, če sem tudi jaz podlegel temu vzgibu. Odgovor je bil da, vendar sem presodil, da je varno. Skušnjam moramo podlegati le takrat, kadar nimamo prič.

*Staremu uide pogled proti vratom. Še preden priroma nazaj, Mladi z desnico seže v žep in potegne ven injekcijsko iglo v varnostnem ovoju. Počaka, da jo Stari zagleda.*

MLADI Tudi če kdo pride, imam dovolj časa, da vam ga vbrizgam, potem pa vas primem in se delam, da vas pobiram s tal. Našel sem vas, ko sem prišel molit v kapelo za varno pot moje družine.

STARI Ste bili taki že od otroštva?

MLADI Že rojen.

STARI Pa ste imeli srečno otroštvo?

MLADI Če si rojen brez čustev, je vsako otroštvo srečno ...

*Številke zašumijo, Rim pride na tretje mesto. Obadva spet usmerita pogled na tablo.*

STARI Ne bo vam uspelo. Pregledujejo tudi otroke.

MLADI Vem. Je pa verjetnost uspeha zelo velika. Ne žene ne otrok ne bo izdala govornica telesa, ker ničesar ne slutijo. V zadnjem hipu bom pritekel in izročil nahrbtnik, ki so ga pozabili doma. Raje čakam tu, kot da bi tvegala prometne zastoje.

V nahrbtniku je steklenica in v njej tekočina; razstrelivo je brezbarvno, vendar sem ga obarval z janeževim čajem. Skoraj nemogoče ga je odkriti na rentgenski kontroli. Ni vžigalnika, ni kovinskih delov. Eksploziralo bo v stiku z zrakom. Ko bo mali postal žejen in bo žena odvila dudo, da odstrani varnostno zaporo ...

STARI *(Z upanjem.)* Če ne bo?

MLADI Tudi to je možno, vendar izjemno malo verjetno.

STARI Potem se bo vrnila domov in vas ne bo?

MLADI Niti sledu.

STARI Šla bo raziskovat in ugotovila, da je živel s človekom, ki ni nikoli obstajal?

MLADI Zakaj se neprestano vrtite okoli tega? Mar ni boljše izginiti kot se ločevati?

STARI Zato, ker si neprestano predstavljam, kaj bi občutila, zato! (*Obupano, v dlani.*)  
O, moj Bog!

*Pogleda proti Jezusu.*

MLADI Mar niste sedaj vi na vrsti?

STARI Kako to mislite?

MLADI Vaš talent?

STARI To ni nič, to ni nič.

*Odkimava.*

MLADI Prav. Do odhoda lahko tudi molčiva.

*Molk. Videti je, da Stari panično preiščuje. Občasno zastoka.*

STARI Moj talent ...

MLADI Ne boste moja Šeherezada. Čez 15 minut vstanem, vam dam injekcijo in grem.  
Pa če poveste ali ne.

*Stari uplahne kot upihljen balon. Molk.*

STARI Tako nepomembno je. Ukvarjal sem se s tem celo življenje, nikoli se nisem izpovedal, vedno sem se bal, da moja skrivnost pride na dan, zdaj pa ... kako nepomembna je! V primerjavi z vsemi ljudmi, ki se pravkar vkrcavajo v svojo smrt. Toliko ljudi ... Vi ste hudič!

*Stari odmahne z roko.*

STARI        Prej sem govoril o tistem mladem ameriškem vojaku, ki je ob srečanju z grozo, z nami, zapel popevčico. Nekoč ponoči, ne vem kaj mi je bilo, sem jo zapel tudi jaz. Tako sem odkril tisto, s čimer me je Bog naredil posebnega.

*Premolk.*

STARI        Kadar zapojem, v zraku zazvenijo violine.

*Sekunda tišine, nato Mladi bruhne v kratek smeh, bolj izbruh zraka, nekakšen HA!*

MLADI        Saj to je skladno s tem, kar sem povedal prej. Zaradi slabe izolacije slišite tudi vaš uskladiščen spomin na glasbeno spremljavo.

STARI        To sem tudi jaz pomislil, da je le v moji glavi. Ampak sem poskusil na različne načine. Različne pesmi. Zapel sem v kopalnici in me je potem žena vprašala, zakaj privijam radio tako naglas. Ker te violine zazvenijo od povsod, kot bi bil zrak poln glasbenikov, kot bi okoli mene plavali duhovi godalnega orkestra. To glasbo so slišali tudi drugi, ne le jaz.

*Videti je, da mu Mladi ne verjame. Nejevoljno na hitro zgrbanči ustnice.*

STARI        Kot sem rekel, me je bilo sram trošiti tak dar po nemarnem, po drugi strani pa me je grizlo: Čemu? Čemu? V tem svetu, v tem stoletju, ko bi res rabili Božje posredovanje, sem dobil nekoristno darilo. Nekaj, kar bi me lahko preživljalo v kakem zabavišču, pa še to ne, še tam bi vsi rekli, da gre za trik. Znanstveniki bi me rezali in špikali (*Pogled mu nehote uide k desnem žepu, v katerem ima Mladi spravljeno injekcijo.*), na koncu pa bi me verjetno ignorirali, ker ne bi šel v njihovo predstavo sveta.

Potem sem pričel pred leti še opazati, da vse več mladih hodi okoli s slušalkami v ušesih, da poslušajo glasbo iz zraka, od nikoder. Kot bi se Bog norčeval iz talenta, ki mi ga je dal.

*Obrne se in gleda Jezusa. Ne vidimo ga v obraz.*

*Vrstni red na tabli spet zatrepeta, Rim pride na drugo mesto.*

*Stari se počasi obrne, videti je, da je dobil idejo.*

STARI Bom povedal še o par drugih poskusih, ki ...

*Mladi ga prekine.*

MLADI Se motim, če domnevam, da razmišljate o tem, kako bi me ustavili?

STARI ... Mogoče sem iskal narobe vse življenje? Mogoče je bil moj dar le hec, slepilo, nekaj, s čimer sem se ukvarjal ves čas, v resnici pa je moja prava naloga ustaviti vas, vam preprečiti pokol nedolžnih? Pogledal sem z Božje perspektive, kot je to meni pač možno: mogoče bo nekdo potomcev teh, ki so danes na letalu v Rim, naredil nekaj ali rodil nekoga, ki bo odigral neko drugo malo nalogo v Božjem stvarstvu; vsi drugi vmes, prej in pozneje, smo samo prenašalci genov za te drobne naloge in drobne malenkosti. Mogoče Božjega posredovanja ne čutimo in ne vidimo, ker je razpršeno na generacije in na veke? Mogoče vse skupaj ima nek smisel? Mogoče se Bog res ukvarja z nami, vendar prehitro preminemo, da bi to sploh lahko opazili?

MLADI Našli ste vero.

STARI Da.

MLADI Po Neillovi raziskavi jo najde kar 96 % ljudi, ko se jim bliža smrt.

*Stari dobi pridih zvitosti, očitno ima načrt.*

STARI Pa vi? Verujete?

MLADI Seveda, tako kot vsi. V desni možganski polovici imamo center za verovanje in preprosto ga moramo uporabljati. Zgodaj sem se zavedel nevarnosti, da bi ga uporabljal za abstrakcije, ki v ničemer ne pripomorejo k mojemu funkcioniranju znotraj sveta, zato ga zasipam z rezultati znanstvenih raziskav. Ko rečem 96 %, v to tudi verjamem, in zato je moj center za verovanje zaposlen in zadovoljen, ne rabi drugih konceptov.

STARI Za vas torej ni kazni na onem svetu?

MLADI Ne.

STARI Ampak ljudje, koliko ljudi boste pobili? Sto, dvesto, tristo?

MLADI Sami so si krivi, zakaj pa letijo v Rim s tem letalom? Kaj imam jaz s tem?

STARI Vi ste egoistična pošast!

MLADI Nikakor. Naj vas ne zaslepi (*Pomigne proti Jezusu.*), da ste bili rojeni v tej kulturi. V drugih je ego primaren, recimo v zenu in francoskem eksistencializmu.

V grških časih bi me mogoče celo postavili za stoični ideal.

STARI Moj Bog!

MLADI Nič na tem letalu ni zares mojega.

STARI O, moj Bog, moj Bog!

MLADI Besedi »moj« in »Bog« pa sploh ne gresta skupaj. Vaš je zares samo center za verovanje. Kako ga boste zaposlili (*Pogleda na uro.*) naslednjih osem minut, je čisto vaša stvar.

STARI Pustite živeti tiste ljudi! Ubijte mene!

MLADI Vas bom itak.

STARI ... Plačal vam bom ...

MLADI Dajte no. Nikoli ne morete doseči niti delčka tistega, kar me čaka v švicarski banki. In hkrati mi teče še nekaj projektov, tako da denarja ne rabim. Poleg tega tega ne počnem zaradi denarja.

STARI Kako?

MLADI Le izkoriščam svoj talent, tako kot ga hoče vsak. Tako kot pisatelji pišejo, igralci igrajo, jaz pač delam tisto, za kar sem bil rojen.

STARI Zločinec!

MLADI Obnašajte se primerno prostoru.

Ste kdaj slišali za evdajmonijo?

STARI Ne.



MLADI Prostaki jo prevajajo kot srečo. Ampak je več, vsaj za stare Grke je bila. To je stanje, v katerem najbolje izražate in izpolnujete svoje naravne danosti, torej najbolje možno izpolnujete svoje življenje, nalogo. Skratka, sreča je le nujna posledica takega stanja.

Za povrh: mar je kaj hujšega od trenutka, ko ostanemo sami s sabo in ki ga imenujemo dolgčas? Zakaj, mislite, bi me lahko prepričali, naj neham uporabljati svoj talent, ki me – poleg osrečevanja – tudi neizmerno zabava?

*Stari skloni glavo. Skoraj šepeta.*

STARI Usmiljenje?

MLADI O tem sva že.

STARI Milost? Sočutje?

*Premolk.*

*Na tabli pride Rim na prvo mesto.*

*Stari skoraj zajoka.*

STARI Poskušam najti na vas eno človeško lastnost ... Pa nič! Ampak nekoč boste obžalovali! Morate! Slaba vest vas bo požrla.

MLADI Pozabil vas bom tisti trenutek, ko vas ne bom več videl.

*Pogleda na uro.*

MLADI Še štiri minute.

*Iz žepa potegne injekcijo in jo postavi na pult. Drži jo med kazalcem in sredincem, pripravljena je za uporabo. Stari dvigne glavo in strmi v iglo.*

STARI Nekoč vas bo nekdo ustavil.

MLADI Možno. To, da se ne prestrašim, je eden tistih elementov, na katere moram zelo paziti. Preučeval sem precej primerov ljudi, ki storijo vse, da bi jih nekdo ustavil. Ki so pravi samomorilci na pohodu. Kot ste občutili sami, Hitler je en tak

primer. Saj ne vem dobro, ali res ni poznal strahu ali pa je bil le balon, ki se je hotel napihovati tako dolgo, dokler ne naleti na zadosti oster žebelj.

Stalin je umrl naravne smrti, njega niso ustavili. Pa se je bal vsega in vsakega; strah mu je pomagal preživeti. Pri odločitvah se prisilim in odločim za najbolj varno možnost, četudi se včasih komaj zadržim.

STARI Kako ste lahko tako hladni?

MLADI Saj gre vse po načrtu, vsak je lahko hladen v takem primeru.

STARI A res ne bom mogel prebiti vašega oklepa?

MLADI Nikakor ne razumete. Ni ga.

*Molk, dolg in mučen.*

*Od zunaj zaslišimo poziv za vkrcanje potnikom v Rim.*

MLADI Čas je.

*Mladi sunkovito zabije iglo Staremu v ramo in vbrizga strup. Stari vzklikne, hoče se braniti, vendar je opravljeno prehitro, lahko se le še prime za ramo.*

STARI Prosim, pustite jih!

*Mladi vstane, spravi injekcijo v žep, z levico prime kovček in nahrbtnik.*

MLADI Veselilo me je.

*Obrne se in krene proti vratom.*

*Slišimo oddaljen zvočnik, preko katerega ženski glas izreče zadnji poziv potnikom za polet proti Rimu.*

*Stari stoji in gleda za odhajajočim.*

STARI Poznam vašo šibko točko. Ko sem začel pogovor ... niste zdržali ... morali ste me vprašati ... Radovedni ste!

*Vedno bolj se maje, ne bo več dolgo zdržal.*

STARI        Res nočete slišati? Mojega daru? Česar ni še nihče drug, nikoli? In nikoli več ne bo?

*Mladi se ustavi tik pred vrati in se sunkovito obrne. Okleva. Pogleda na uro. Odloči se.*

MLADI        Vedno imam rezervo. Tokrat dve minuti. Dajte.

*Stari že skoraj pade, Mladi še vedno drži roko na kljuki.*

*Počasi, komaj, s skrajnimi in zadnjimi močmi Stari prične peti. Glas je spačen od truda, poje popevko, ki jo je slišal iz ust ameriškega vojaka.*

STARI        Everytime we say goodbye I die a little

*Star in škripav glas, falš in dušeče nemočen. Mladi se nasmehne in spet obrne proti vratom.*

*V tistem trenutku zadonijo violine. Udarijo od povsod, skrajno naglas, čist in jasen zvok, na katerem se starčev glas pomladi in poleti.*

STARI        Everytime we say goodbye I wonder why a little

*Mladi spusti kljuko in se prične vrteti okoli sebe. Od presenečenja je široko odprl usta. Spotoma spusti kovček in nahrbtnik na pult, steče proti Staremu. Zgrabi ga za ovratnik in ga prične stresati. Stari še vedno poje, njegovo telo pa je klonilo in visi na mladčevih rokah.*

*Mladi je povsem navdušen.*

MLADI        Saj ste res talentirani! Se opravičujem, nisem verjel!

*Violine donijo, glas poje, Stari odpira usta.*

STARI        Why the gods above me who must be in the know

*Mladi stopi korak nazaj, z levo še vedno drži Starega, z desno ga potrepnja po ramenu.*

MLADI        Bravo! Bravo! Kar tako naprej!

*Ne gre za zafrkancijo, dejansko ni opazil, da se je pravkar zgodil čudež, nekaj povsem izven sveta, kot ga dojema Mladi – zato je resnično navdušen nad sposobnostjo Starega.*

*Obrne se, pograbi kovček in nahrbtnik ter odide.*

*Stari pade na kolena.*

*Z zadnjimi močmi počasi obrne glavo proti Križanemu. Osuplo zre vanj.*

*Oder počasi ugasne v temo.*

*Osvetljena ostane le tabla poletov, na kateri ploščice zašumljajo in se zavrtijo, preden se spet umirijo v črke in številke.*

*Leta v Rim ni več na seznamu.*

KONEC